

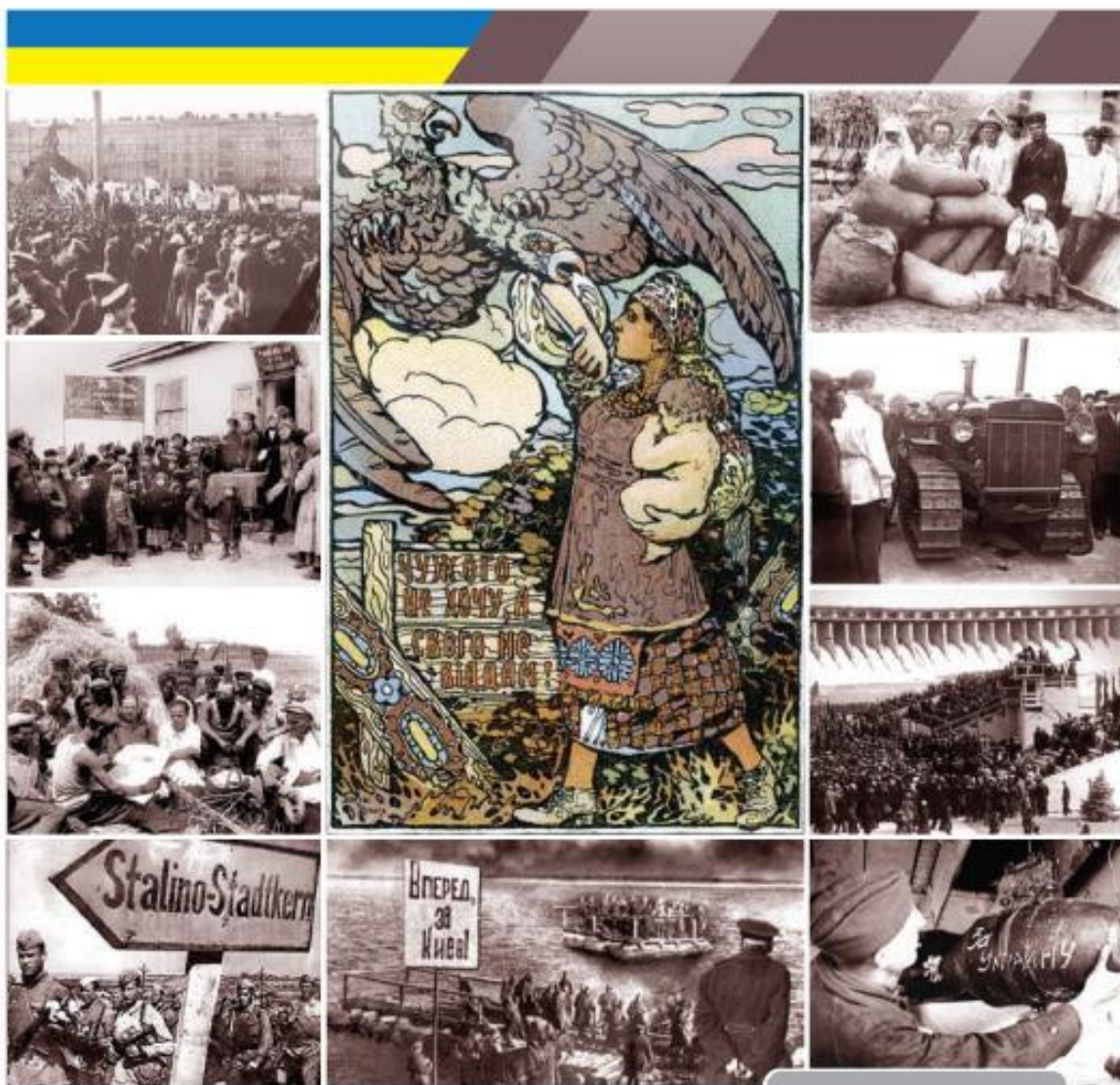
В. С. Власов, С. В. Кульчицький

Історія України

10

клас

профільний рівень

Видавництво
Літера

ШАНОВНІ УЧНІ ТА УЧЕНИЦІ 10-Х КЛАСІВ!

ПЕРЕД ВАМИ - МАТЕРІАЛИ ДО ТРЕТЬОГО та ЧЕТВЕРТОГО УРОКІВ З ПРЕДМЕТУ «ІСТОРІЯ УКРАЇНИ». У ДАНОМУ ФАЙЛІ ВИ ЗНАЙДЕТЕ МАТЕРІАЛ ПАРАГРАФУ ПІДРУЧНИКА, А ПІСЛЯ ЧЕТВЕРТОГО УРОКУ - ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ ЗА НИМ. ВИКОНАНУ РОБОТУ ТРЕБА БУДЕ НАДІСЛАТИ НА АДРЕСУ УРОКУ ЧЕРЕЗ СЕРВІС «ХЬЮМАН-ШКОЛИ» В БУДЬ – ЯКОМУ ЗРУЧНОМУ ДЛЯ ВАС ФОРМАТІ (ФОТО, ЕЛЕКТРОННИЙ ДОКУМЕНТ, СКРІНШОТ ТОЩО). БАЖАНО, ЯКЩО ВИ ЗРОБИТЕ ЦЕ ДО ДНЯ НАСТУПНОГО УРОКУ.

З УСІМА ПИТАННЯМИ ЩОДО ОРГАНІЗАЦІЇ НАВЧАННЯ ПРОШУ ЗВЕРТАТИСЯ НА **ЧАТ У ХЬЮМА-ШКОЛІ.**

Історія України

10

клас

Розділ 1

Україна в роки Першої світової війни

1–2. Україна напередодні Першої світової війни. Початок воєнних дій на території України	9
3–4. Україна в роки Першої світової війни	19
5–6. Українські січові стрільці – перше в новітній історії національне військо, <i>Практичне заняття № 1</i>	29
7–8. Зміни в повсякденному житті під впливом Першої світової війни, <i>Практичне заняття № 2</i>	34

5-6 Українські січові стрільці – перше в новітній історії національне військо

Практичне заняття № 1

1. Що розповідають очевидці про створення легіону Українських січових стрільців

Прочитайте фрагмент історичного джерела. 1. З'ясуйте, про що в ньому йдеться; коли відбулися описані події. 2. Визначте, як автор ставиться до подій, про які розповідає, чому саме так. 3. Виберіть рядки, що свідчать про масовий рух добровольців серед українського населення та про підтримку цього руху населенням.

ДОКУМЕНТ
1

Андрій Григорій Трух (церковний діяч, служив у легіоні УСС) згадував: «Коли... Австрія оголосила війну Сербії, а водночас і загальну мобілізацію, я не думав, що незабаром і я стоятиму у військових рядах. Оскільки з мого села Гірного відійшли чоловіки та юнаки на війну, я став почуватися так самотньо і ніяково, що не витерпів і одного дня вибрався до Стрия, щоб вступити добровольцем до австрійської армії. Коли я став просити австрійського старшину, навколо якого збиралися скликані вояки, щоб він виконав бажання хороброго Гриця, він тільки сказав мені: “Ой не ходи, Грицю, на ту зарваницю!” – і я, не скуштувавши навіть військового “цвібаку”¹, вернувся додому – товкти кашу з молоком... І хтозна, доки я був би забавлявся в “кашода”, якби у Львові не розпочала свою діяльність Головна Українська Рада й Бойова Управа.

На їхній спільний маніфест, звернений до української молоді із закликом ставати під жовто-блакитний прапор Українського Січового Стрілецтва для збройної розправи з москалями, відгукнулася не тільки молодь, а й усе українське національно свідоме громадянство Галичини. Справою організації Українського Легіону захопилась не тільки юнацтво, але й старші громадяни, весь народ, незважаючи на стан і політичні переконання. На утримання добровольців посипалися з усіх сторін щедрі пожертви. Посиляли окремі особи й громади, навіть цілі села. Наприклад, Гаї коло Львова харчували задарма протягом місяця цілу сотню УСС. За місяць серпень український народ, селянський, зібрав кілька тисяч корон грішми, дорогоцінностями й продуктами. Пожертви складали всі: багаті й убогі, фахівці з різних професій, робітники й селяни. Навіть австрійські вояки, українці, вже мобілізовані в армію, посиляли свої дрібні лепти.

Для прийому добровольців було створено повітові й громадські комітети. Добровольці прибували просто до Львова або до своїх повітових міст. Молодь Галичини заворушилась і масово плила в ряди українського війська, захоплена довго не чути гаслом: “Війна за волю України!”.

↓ Добровольці легіону УСС

¹ Бісквіт (гал. діалект).

↑ Український легіон на марші

Хоч до УСС могли вступати лише юнаки, молодші за 21 рік, що не були призвані до австрійського війська, або такі, що були колись звільнені від військової фронтової служби, все-таки на заклик українського національного проводу зголосилося понад 20 000 національно свідомого українського квіту, що хотів здобути рідній українській нації кращу долю. Першість у цій військовій справі належала Львову.

Там, як це годилось українській столиці, найкраще розвивалася організація УСС... Коли на заклик Головної Української Ради й Бойової Управи почали діяти по повітах Повітові Ради, до мене одного дня по обіді прибули зі Стрия... із закликом, щоб і я для загального добра української нації вступив до Українських Січових Стрільців. Це було для мене таке самозрозуміле, що вже наступного дня я вирушив до Стрия, щоб стати в ряди УСС. Мав я тоді вже повних 20 років.

У Стрию незабаром заройлось від “добровольців”, як тоді називали УСС. Збірною станицею стала для нас бурса¹ Педагогічного Товариства у передмісті на Ланах. У тій бурсі я мешкав якийсь час, коли ходив у Стрию до школи. Тепер вона стала нашим стрілецьким табором. Там ми збирались і харчувались, а на військові вправи виходили за місто. Ночували стрільці де хто міг, а вранці збирались на площі біля бурси. Я ночував у свого шкільного товариша.

¹ Гуртожиток

Патріотичні й працьовиті стрийські пані доволі напрацювалися, щоб нагодувати те своє рідне військо... Зрозуміло, що ми не мали ще тоді ні уніформи, ні зброї. Я ходив на вправи в сокільському однострої, який роздобув у знайомого члена стрийського “Сокола”.

Хоч ми тоді були ще мало схожі на справжніх вояків, та все-таки справляли гарне враження і викликали захоплення, коли проходились четвірками через місто з бадьорою пісню на устах... По Стрию лунав гомін першої стрілецької пісні: “Ой у лузі червона калина похилилася...”».

Висловіть свої міркування про причини створення українських добровольчих військових формувань та підтримку цього руху населенням.

Виконайте завдання 1. Сформулюйте, у чому полягало значення подій та явищ, про які йдеться в джерелі. Стисло викладіть своє ставлення до них.

2. Що розповідають сучасники про світоглядні та морально-етичні переконання Українських січових стрільців

Прочитайте фрагменти джерел. Визначте основну думку кожного з уривків та виокремте історичні деталі (факти) з тексту документів. На які нові для вас ракурси Першої світової вказують документи? У чому цінність джерел саме для вас?

ДОКУМЕНТ
2

Текст таємної присяги усівців (так одним словом – від аббревіатури УСС – називали Українських січових стрільців): «Я, Український Січовий Стрілець, присягаю українським князям, гетьманам, Запорозькій Січі, могилам і всій Україні, що вірно служитиму Рідному Краєві, боронитиму його перед ворогом, воюватиму за честь української зброї до останньої краплі крові. Так мені Господи Боже й Архангеле Михаїле допоможіть. Амінь».

ДОКУМЕНТ
3

Зі спогадів четара УСС Степана Рінецького: «Найбільше докучав брак одягу, взуття і зброї, та взагалі військового спорядження. Австрійська військова команда видала усусам зі своїх магазинів тяжкі, без ременів, старої системи рушниці Верндля на один стріл¹ і то в недостатній кількості. Для багатьох добровольців не вистачило одягу і взуття. Виходили далеко за місто на вправи у зовсім подертих черевиках. Але завдяки енергії і жертвній праці І. Боберського та його співробітників ці великі труднощі були значною мірою подолані. Незважаючи на згадані труднощі – загаль стрільців тримався бадьоро. Могутня сила духовного піднесення переборювала всі нестачі та перешкоди».

ДОКУМЕНТ
4

З листа стрільців сотні Вітовського до президії Союзу визволення України (СВУ) від 1 квітня 1915 р.: «...Може, приємно буде Вам дізнатися, що Ви не самотні у своїй боротьбі, що і ми не тільки жовніри, але й майбутні громадяни Вільної Самостійної України. Велика історична ідея перестала бути для нас лише переконанням, вона вросла в характер і душі наші, перейшла в діло, стала основним нервом життя нашого. Ми знаємо, за що йдемо на працю й бої, за що лишаємо могили за собою... Ми свідомі нашої майбутньої мети і шляхів, що ними йтимемо у своєму житті...»

ДОКУМЕНТ
5

Учасник розвідувальної операції в Карпатах, січовий стрілець Микола Опока, свідчить: «Комендант стежі² вістун³ Степан – після страшно тяжкого маршу в снігах – підповз під російські позиції, звідки почув українську мову. Він насторожує вуха, нерухомо лягає на сніг, цілком перетворившись на слух. Долетіли до нього рідні слова. Він завмер, слухав. Тепер слово вже можна розуміти, вітер сильніше доносить голос. І вістун чує: «...Нене рідна, нене старенька, як же ти це зносиш!» Степанові вдарила кров у голову, щось стиснуло серце, підняло груди. Він не витримав, забувся, вибухнув: «Братику, та ж я також!» – «Ей, австрієц, плі!»... Трах, тарах, тарах, залопотів ліс, а відгомін відбився кілька разів від гострих скель... Недалеко від розстрільної⁴ лежав Степан, над ним спинився його ворог... Вістун прощався з ясным світом, краєчком синього неба, тремтливими галузками ялиць. Над ним стояв його брат, тепер ворог, може, вбивця, а той шепотів йому: «Мамо, нене, прощай». «Ворог» схилився й замкнув йому очі».

¹ Австрійська піхотна однозарядна гвинтівка моделі 1867 р., що була створена на заводі Й. Верндля.

² Розвідка.

³ Підстаршинське військове звання в УСС.

⁴ Вибудований у лінії для наступально-штурмових дій стрілковий підрозділ.

» 1. Чого, на думку автора уривка 1, бракувало легіону УСС на початку його діяльності? » 2. Спираючись на текст уривків з історичних джерел 2, 3, 4, визначте, на яких ідеологічних засадах ґрунтувався стрілецький рух. » 3. З якими почуттями ви читали джерело 5? У чому полягав трагізм ситуації, про яку йдеться у фрагменті?

Виконайте завдання 2. На підставі наведених свідчень сформулюйте 3–4 тези про історичну роль легіону УСС і трагізм становища, у якому він опинився під час воєнних операцій проти російської армії.

3. Що довідуємося із фрагментів писемних джерел і фотодокументів про особливості повсякденного життя усусів

← Іван Франко у шпиталі Українських січових стрільців, 1916 р.

І. Франко пов'язували зі стрільцтвом найтісніші стосунки. Його сини Петро і Тарас служили в легіоні УСС, а згодом – в УГА. Восени 1915 р. І. Франко оселився у Притулку для хворих і виздоровців УСС, заснованому у Львові 1914 р.

↓ Січові стрільці вправляються у стрільбі, 1916 р.

↑ Очільник мистецького відділу Пресової квартири УСС Осип Курилас за роботою над картиною, 1916 р.

← Скульптор Михайло Гаврилко – четар УСС. Войнилів, 1915 р.

» Які сторони життя УСС засвідчують фотографії?

Зі спогадів четара Степана Рінецького: «З початку свого існування УСС перейняло найкращі історичні традиції українського війська не тільки у військово-бойовому відношенні, але також щодо його ідейно-культурного побуту. Як колись у козацькому й січовому війську, так і тепер січова, стрілецька пісня стала невід'ємною частиною душі і побуту УСС. На війну УСС ішли під звуки старих козацьких та новітніх січових і патріотичних пісень. Із піснею вони ніколи не розлучались. З особливою радістю вперше тоді вивчали стрільці не знані ще їм чудові пісні Наддніпрянщини, з яких деякі ставали першими стрілецькими піснями, як, наприклад, пісня “Ой з-за гори чорна хмара”, яка стала сотенним маршем першої сотні УСС у Львові. Вже в Карпатах в грудні 1914 р. постали перші цілком оригінальні, справжні стрілецькі пісні. Їх творить Михайло Гайворонський, перебуваючи при сотні, на фронті.

Бачимо в духовному житті УСС також значне зацікавлення майже всіма формами духовної і мистецької культури. Поезія, проза, а навіть спроби драматичного письменства мали серед Стрілецтва багатьох представників.

Малярське мистецтво дуже поширилось в УСС, як також такі галузі мистецтва, як фотографія, скульптура, музика (стрілецький оркестр) і театр (великий засіб пропаганди на Наддніпрянщині в 1918 р.) розвивались дуже добре.

Для планового ведення та конструктивного керування широким і різноманітним духовним та культурним життям і творчістю УСС в 1915 р. створено так звану Пресову Кватиру. Обсяг і зміст праці Пресової Кватири був набагато більший, ніж вказує її назва, бо пресова справа становила тільки незначну частину її діяльності. Пресова Кватирка ініціювала всю освітню роботу, лекції, дискусії, провадила курси для неписьменних стрільців, стрілецький хор, що виступав із концертами в різних містах Галичини, гімназійні курси, які закінчило загалом 140 стрільців, та добре сформовану бібліотеку».

Які факти з джерела свідчать, що стрілецьке середовище сприяло утвердженню ідеї соборності України? Який символічний зміст мало означення «січові» щодо українських добровольців?

Виконайте завдання 3. Оберіть один із запропонованих жанрів для розповіді про повсякдення січових стрільців.

- » 1. Коротке повідомлення на основі історичних джерел.
- » 2. Есе «Курними шляхами – під козацьким знаменом і з піснею на вустах».
- » 3. Лист українського січового стрільця до родича з Наддніпрянської України.

ВРАЖЕННЯ ВІД УРОКУ

» 1. Поміркуйте, як могло б скластися життя усусів, якби не війна. » 2. Як належить ставитися до трагічних сторінок історії? » 3. Чи є підстави твердити, що Українські січові стрільці – перше в новітній історії національне військо? Відповідь обґрунтуйте.

Поставте собі оцінку за урок, зарахувавши за різні етапи роботи відповідні бали: за кожне із завдань (завдання 1–3) – від 1 до 3 балів. Так само від 1 до 3 балів оцініть свою участь в обговоренні в парах/групах (максимальна оцінка за урок – 12 балів).